

Воркшоп “Панорама України 2023” (Робота з водою) – Міжнародне бієнале архітектури у Роттердамі (IABR)

Вступ

Воркшоп “Робота з водою” ознаменував початок багатопрофільного проекту “Панорама України”, спрямованого на відбудову України. Воркшоп був тижнем співпраці та обміну знаннями, під час якого архітектори, міські дизайнери, політики та науковці досліджували роль води у відбудові України. Основна увага була зосереджена у районі дельти річки Дніпро: на території зруйнованої Каховської дамби. Воркшоп проходив у Роттердамі з 27 листопада по 1 грудня 2023 року.

Варто розпочинати відбудову України, навіть під час війни. Російське вторгнення вимагає вирішення поточних і невідкладних проблем і побудову планів сталого майбутнього. “Панорама України” також прагне дати українцям відчуття надії у важкі часи. Спираючись на нідерландський досвід у сфері управління водними ресурсами та реконструкції, учасники та експерти, які відвідали семінар, працювали над майбутнім стійкої України.

“Панорама України” – це українсько-нідерландська співпраця, яка привносить нідерландські знання про воду та реконструкцію у відбудову України і, що найважливіше, дає змогу учасникам навчатися одне у одного. Нідерланди мають історію інноваційного управління водними ресурсами та розвитку інфраструктури та можуть запропонувати цінні знання при відновленні України. Флоріс Алкемаде ініціював проект “Панорама України” після отримання премії Мааскант і звернувся до IABR з проханням організувати. IABR організовує та координує проект у співпраці з Україно-нідерландською міською мережею (UNUN) та за підтримки Нідерландської ради урядових радників (CRA), асоціації “Дельтаметрополь” (VDM), Independent School for the City (Роттердам), Nieuwe Instituut та таких українських партнерів, як ReStart Ukraine. Під час цього воркшопу IABR також співпрацювала з фундацією Archiprix International.

Мета

“Панорама України” зосереджена на відбудові України з використанням проектних досліджень та інклюзивного підходу для розробки спільного бачення майбутнього. Використовуючи дизайн та спираючись на мистецтво і культуру, учасники працюють над рішеннями для майбутнього України з огляду на сталість, перспективні райони, виробництво енергії, циркулярну економіку, мобільність, біорізноманіття, відновлюване сільське господарство та відновлюване управління водними ресурсами.

Воркшоп “Робота з водою” був присвячений ролі води у реконструкції. Вода відіграє важливу роль у кліматостійкості України: зі зміною клімату посухи та повені стануть поширенішими. Окрім того, сільське господарство є двигуном економіки України: її родючий ґрунт є важливим аспектом ідентичності країни. Руйнування Каховської дамби кардинально змінило водну інфраструктуру України. Окрім ідентичності території, кардинально змінилися зрошувальні системи, розташовані на Дніпрі, відбулися зміни у виробництві гідроелектроенергії та водному потоці. Дамба десятиліттями штучно підтримувала русло річки. Під час воркшопу досліджувалися нові можливості, а також розглядалися поточні проблеми, такі як відсутність чистої питної води.

Ця проект створений у співпраці з різними громадськими організаціями, дизайнерами та державними установами, які беруть участь у відбудові України. Потреби країни зрозумілі: вікно у майбутнє, основа для відновлення країни, надія на дорогу до свободи. “Панорама України” прагне створити базу, що сприятиме

відбудові країни. Підтримка України конкретними ідеями, знаннями та необхідною мережею також дає шанс країні на позитивну перспективу.

Учасники

IABR та UNUN у співпраці з фундацією Archiprix International запросили молодих архітекторів з усього світу, які виграли або були номіновані на премію фундації. Учасники прибули з Бангладеш, Мозамбік, Тонги, Сербії, Сирії та інших країн і представляли різні етнічні групи. Ці молоді архітектори взяли участь у воркшопі “Робота з водою” разом із молодим поколінням українських архітекторів. Семеро українських спеціалістів приїхали до Роттердаму, а п’ятеро учасників працювали онлайн з України.

Під керівництвом архітекторів і міських дизайнерів (зокрема, студіями West 8, Echo Urban Design, архітектурними бюро One Architecture & Urbanism та CRa, архітектурними студіями Felixx Landscape Architects & Planners, PosadMaxwan, KuiperCompagnons, студією ландшафтної архітектури KOTSIUBA Landscape Architecture, бюро Urban Reform, Бюро ініціативної архітектури (GA), студією Urban Curators, архітекторами Співки архітекторів України, студією LIAG, Делфтським технологічним університетом та студією Studio Space Station) а також експертами з водних ресурсів (зокрема з Каролою Хайн, з Делфтського технологічного університету та Дар’єю Мальчиковою з Херсонського державного університету) вісім груп працювали над різними кейсами, кожна зі своїм завданням та експертним керівництвом. Деякі з експертів є з України, але зараз працюють архітекторами чи дослідниками у Нідерландах, зокрема Павло Гороховський, архітектор і радник Нідерландської ради урядових радників (CRa) і Леся Топольник, засновниця Studio Space Station та лауреат Римської премії з архітектури.

Кожен з учасників мав свої причини та мотиви приїхати до Роттердаму. Наприклад, Теодора Спасич із Сербії, країни, де проживає велика російська громада, але після війни значно збільшилася чисельність українців. Вона приїхала до Роттердаму, тому що вона прагне допомогти відбудувати Україну, водночас розмірковуючи про соціальні наслідки перебування ворогуючих народів на одній території.

X

Розклад

Понеділок:

- [Вступна лекція](#): привітання та вступ
– IABR + фундація Archiprix + UNUN, модератор Саскія фан Стайн
- [Лекція](#): Контекст та метод
– Флоріс Алкемаде
- [Лекція](#): “Жахлива катастрофа на Каховській дамбі: екологічний, економічний та соціальний вимір глобальної катастрофи в Україні”
– Дарія Мальчикова, професор Херсонського державного університету
- [Лекція](#): “Дамба у ландшафті: дослідження зв’язків між інженерною інфраструктурою, простором та суспільством”
Лука Іуоріо, доцент, Делфтський технологічний університет

Вівторок:

- [Лекція](#): “Глобальна технічна відповідь на руйнування Каховської дамби”
– Флоріан Вітсенбург, генеральний директор Tugron
- [Лекція](#): “Досвід планування прибережної акваторії в Україні”
Юрій Палеха “Дніпромисто”

Середа:

- Екскурсія: заміський парк Keilehaven Tidal Park
– *Марселло Корраді, ландшафтний архітектор студії “De Urbanisten”*
- [Лекція](#): Проектування систем водопостачання
– *Карола Хайн, професор, Делфтський технологічний університет*

Четверг:

- [Лекція](#): Проектування у масштабах у системах водопостачання
- *Танеха Бахін, доцент, Делфтський технологічний університет*
- [Лекція](#): Приховані води: історичні водні системи у Нідерландах та Ірані
– *Насім Разавіан, докторант, Делфтський технологічний університет; Йенс Йорріцма, засновник бюро OBSCURA*

П'ятниця:

- [Презентація результатів воркшопу](#)

Усі доповіді були зафіксовані на відео і їх можна переглянути на YouTube. Також у доступі є повний візуальний звіт про заходи тижня.

Паралельно з воркшопом “Робота з водою”, до міста Роттердам було запрошено делегацію з трьох українських міст: Одеси, Маріуполя та Миколаєва. Ця делегація приїхала до Роттердаму для обміну знаннями, особливо у сфері технологічних розробок. Як можна використати ці знання для адаптації до міського клімату та міського дизайну? IABR запросила ці делегації взяти участь у заключній презентації, де були присутні також представники посольств.

X

Територія навколо Каховської дамби

У понеділок зранку професор Херсонського державного університету Дар'я Мальчикова розповіла про ситуацію навколо Каховської дамби та водосховища. 6 червня 2023 року дамба була підірвана та зруйнована російською армією. Згодом дельту Дніпра було затоплено, а Каховське водосховище осушено. Це повністю знищило навколишню територію, затопило багато сіл і міст, зробило їх непридатними для проживання та вбило багато мирних жителів.

Місцевість стала невпізнанною. Вода була потрібна для сільського господарства, адже люди жили та працювали там, де була доступна чиста питна вода. Крім того, дамба відіграла значну роль у виробництві електроенергії для області. Вода втілювала і ідентичність регіону, його економіка залежала від води. Катастрофа примушує українців відбудувувати територію, але реконструкція дамби триватиме щонайменше п'ять років, і є незрозумілим, чи справді це - найкраще рішення. Дар'я Мальчикова наголосила на важливості відновлення людського ресурсу у цьому регіоні.

Мета

Флоріс Алкемаде, колишній головний архітектор королівства Нідерланди і міський стратег FAA, виступив на початку тижня, оголосивши мету: дати надію українцям та змінити поточний статус-кво. Занадто довго архітектори були зайняті створенням кращих рішень однієї проблеми. Вони діяли як інженери і у них це добре виходить. Однак у часи важливих змін цього недостатньо. У важкі часи сила архітекторів полягає в

їхній уяві, адже їхня креативність вирізняється серед інших професіоналів. На думку архітектора, найважливіше не лише знайти відповіді на запитання, але і поставити правильні запитання.

Для цього потрібно знайти новий спосіб мислення, нові ідеї для відбудови України. “Панорама України” також бере активну участь і цей воркшоп був першим кроком. Алкемаде кинув виклик усім присутнім: «Чи достатньо ви сильні, щоб жити у цей час?»

Виклик полягав у тому, щоб працювати разом, бо цей проект завеликий, щоб працювати окремо. Тут потрібно слухати одне одного, ставити запитання та мріяти. “У мріях починається відповідальність”, - Флоріс Алкемаде так процитував В.Б. Єйтса, адже якщо ви можете мріяти, то повинні йти за мріями. Це великий крок до трансформації в соціальному, економічному та технологічному плані. Цей метод використовувався у японському мистецтві, коли осколки битої кераміки склеювали лаком золотого кольору, щоб підкреслити красу тріщин. Таким є прагнення підкреслити стійкість України, країни, яка буде “відзначена” не лише військовим вторгненням, а і тим, як вона впоралася з ним.

X

Завдання

Відбудова України, зокрема Каховського регіону, не є лінійним процесом: і найближче майбутнє і подальший період є невідомими. Хоча війна все ще триває, планування реконструкції має розпочинатися сьогодні. Україна – це країна з перехідною економікою, з довгою історією та великою культурою. Кожна група мала розробити пропозицію, яка включала б соціальні, економічні та технічні аспекти в новий просторовий план. Системне мислення молодих архітекторів було дуже важливим. Кожна група працювала над власним завданням.

1. Група “Незалежна Еко-Агро-Укр культура” (Експерти: Лот Лохер, Павло Гороховський // Учасники: Бенедікт Зеллер, Хав’єр Надал, Люсія Хуамбелз, Дарина Пасюта)

Як використання землі та право власності на неї можуть залишатися сталими у післявоєнний період? Земля в Україні дуже родюча. Але люди можуть не мати достатньо ресурсів, щоб відновити все. Багато компаній мають свої економічні інтереси у цього регіоні. Як можна підтримувати біорізноманіття та екологію за допомогою просторового дизайну, як врахувати економічні інтереси та зберегти ідентичність України? Чи можна уявити стратегію розмінування сільськогосподарських земель за допомогою води?

2. Група “Турбота про воду: Святогірська громада” (Експерт: Анастасія Пономарьова // Учасники: Катерина Лопатюк, Марія Леоненко, Людмила Швець)

Ця група працювала онлайн з України і зосередилася на кризі питної води у меншому масштабі. Муніципалітети міста намагаються відновити центральне водопостачання, яке було зруйноване під час російської агресії проти України. Навіть якщо їм це вдасться, ризик нових руйнацій залишається. Які рішення можуть допомогти створити стійку спільноту, що зможе впоратися з (тимчасовими) проблемами нестачі води?

3. Група “Безкоштовний дощ” (Експерт: Марія Андрієнко, Дебора Ламберт, Едуардо Марін // Учасники: Цезар Барбаран, Гуадо Фараболліні, Себастьян Леон, Адл Пател, Марія Семібратова)

Руйнування Каховської дамби відновило природне русло Дніпра. Це дає можливість спроектувати новий річковий ландшафт. Чи можемо ми візуалізувати новий ландшафт, який дасть природні рішення для дренажу дощової води?

- 4. Група “Простір, що залишає після себе вода”** (Експерти: Шейлі Лонг, Назар Дудко, Бен Каупер, Анастасія Палій // Учасники: Клемент Тардіве, Кароліна Нойгаус Бузагло, Тонгай Данго, Кармен Бістуер, Сінтія Олате, Кьяра Паскуаліні)

Чи можна використати природні процеси для запобігання повеням і посухам? Після руйнування Каховської дамби ландшафт змінився, адже багато території висохло. Акцент був на стійкості території. Яку стратегію ми можемо розробити для природного відновлення території, створити гарні умови для відпочинку, чисту питну воду, гарантувати безпеку та відновити сільське господарство?

- 5. Група “Впливай / (не)впливай”** (Експерти: Леся Топольник, Роберт Ян ван дер Феен) //

Учасники: Каріна Ернандес, Корентін Морган де Рівері, Пьотр Кальбарчик, Світлана Усиченко)

Зникнення Каховської дамби було катастрофою, але так само було і її будівництво в минулому. Реконструкція ландшафту відображає нове уявлення про Україну та світ. Як ми можемо просторово сформулювати нову епоху вільної України, де визнаються свободи та права людини? І чи можемо ми проектувати на далеку перспективу?

- 6. Група “Родюча земля майбутнього”** (Експерти: Лідія Чижевська, Рут ван Парідон // Учасники: Ікао Тізеллі, Марія Мартінес-Морон, Констанца Хара, Наталія Бутиріна, Тетяна Глущенко)

Українська земля є дуже родючою, але її надмірна експлуатація призвела до того, що країна втрачає приблизно 500 мільйонів тон ґрунту щороку. Існуючі іригаційні системи неефективні та високий рівень викидів CO₂. Країні потрібен новий сільськогосподарський план. Як розробити нову стійку продовольчу та водну систему для регіону річки Дніпро?

- 7. Група “Система Mind-Mapping”** (Експерти: Олена Шевченко, Назар Греско // Учасники: Мохамед Енфарад Чоудхарі, Шахд Суліман Аль-Наамі, Теодора Спасіч, Хасан Хашас)

Щоб розробити нову систему, важливо зрозуміти, які існують фактори та взаємозв'язки. Мета – проаналізувати водопровідну систему Голландії та створити візуальний ряд, який потім можна використовувати для України. Як ми можемо використати це, щоб зрозуміти, що ми знаємо, а що, більш важливо, ні?

- 8. Група “Земля свободи: місце, де можна стати вільним”** (Експерти: Тетяна Бреус, Воутер Фос, Влодко Зотов // Учасники: Ашкара Мундада, Чін Ян Йонг, Іво Фуензалида Піно)

На думку екологів, відбудова Каховської греблі була б такою ж шкідливою, як і її руйнування. Крім того, руйнація дамби показує, наскільки ми вразливі через залежність від масштабних проектів. Які нові технології, стійкі методи дослідження та відновлювані джерела енергії ми можемо використати для розширення можливостей регіону?

X

Програма

Воркшоп презентував щоденні лекції для учасників та експертів. На прохання IABR та партнерів-організаторів дослідники, архітектори та підприємці виступали зі своїми доповідями. За короткий час учасникам проекту було надано інформацію та знання, які могли обґрунтувати їхні припущення та використані як основа для презентацій.

Історія дамби

У понеділок Лука Іуоріо, доцент кафедри урбаністики Делфтського технологічного університету, розповів про свої методи дослідження дамб. Хоча дамби часто вважаються статичними об'єктами, насправді це все навпаки. Дамби мають обмежений термін служби і потребують постійного обслуговування. Тому їх слід завжди розглядати як частину динамічної системи, яка, у свою чергу, відіграє велику роль у ланцюгу природних процесів. Будівництво та руйнування дамб також є важливим відображенням поточного стану країни.

Ця презентація стала важливим стартом для кількох груп. Будівництво Каховської греблі в 1955 році за Радянського Союзу було демонстрацією сили сталінського уряду, хоча водночас це було катастрофою для екології та навколишнього середовища, створивши проблеми для природи, поселень та людей. Нові ідеї мають відображати нову ідентичність вільної та перспективної України.

Практична робота

У наступні дні групи отримали практичні інструменти для роботи. У вівторок вранці генеральний директор компанії Tugroп Флоріан Вітсенбург представив програмне забезпечення, яке використовується для прогнозування перебігу повеней протягом 20 днів після підриву. Це програмне забезпечення також можна використовувати для нових міських проектів, оцінюючи вплив на потенційні повені чи опади.

У середу вранці Марчелло Корраді, ландшафтний архітектор і міський дизайнер бюро de Urbanisten, представив кілька проектів, які підкреслювали роль води в просторовому дизайні. Далі учасники відвідали парк Keilehaven Tidal Park. Цей міський парк, який наразі будується, містить різні шари, які занурюються залежно від припливів, забезпечуючи різні простори для рослинності. Учасникам було продемонстровано як різноманітна рослинність забезпечує сприятливе середовище існування для риб і птахів, а також як різноманітні дизайнерські рішення зближують місто та воду. Роттердам - це місто, що сформоване річкою Маас, і у нього майже не має місць, де люди і вода взаємодіють. Але поєднання цих двох речей може зміцнити його ідентичність як водного міста.

Передбачення природних підйомів і спадів води також було описано в презентації незалежного ландшафтного архітектора та одного з експертів цього тижня Бена Койпера, який розповів про «депольдерізацію» Ноордварда у Бісбоші. У цьому районі ділянку землі відокремили як природний заповідник, який буде затоплений під час припливу, звільняючи місце для води замість того, щоб зупинити її.

Нові способи мислення

Тематика тижня: системи майбутнього мають бути розроблені для води, а не проти неї. Танеха Кузнецов Бахін, дослідниця урбаністики Делфтського технологічного університету, представила своє дослідження дизайну, чутливого до води. Її новий підхід використовує транскалярність, щоб пояснити вплив води на

суспільство. Цей підхід наголошує на ролі води для суспільства на індивідуальному, соціальному та природному рівнях. Дослідниця вивчає воду через історію землі: як рухалася вода до того, як почали втручатися люди? Використовуючи цей підхід, можна створювати водні ландшафти на основі їхньої власної ідентичності. Йенс Йорріцма та Насім Разавіан показали свій проект “Приховані води” про традиційну іранську водну інфраструктуру та її актуальність сьогодні.

X

Результати

Протягом п’яти днів усі учасники потоваришували та створили приємну атмосферу в просторі Keilerand. Це був простір, де усвідомлювалася актуальність теми та свобода розвитку нових ідей та перспектив. Характерною ознакою була відсутність “его”. “Справжня складність ситуації, над якою ми працюємо, змушує нас забути про дискомфорт, що ми не знаємо одне одного”, — сказав учасник Ікао Тізеллі з Тонга. Всі учасники розуміли, що цей проект дуже вагомий і його треба обдумувати разом. Враховуючи короткий проміжок часу, всі намагалися вислухати одне одного. Фінальна презентація відтворила всі ідеї тижня. У ньому взяла участь делегація з України, у складі якої були працівники з Одеси, Маріуполя та Миколаєва.

Презентації

Усім групам було запропоновано поставити запитання, перш ніж представити конкретні рішення. Тому очікування Дар’ї Мальчикової були насамперед зосереджені на нових ідеях. “Це не проект, що триває лише п’ять днів, це проект на роки. За цей тиждень було створено багато нових перспектив”. Потім групи спільно презентували свої роботи.

Група “Безкоштовний дощ” представила Каховську дамбу як центральний гвинтик старої машини, яка не працюватиме без дамби. Як альтернативу група побачила децентралізовану систему, в якій позитивний ефект досягається через місцеві рішення, такі як боротьба з повеннями, виробництво електроенергії та зрошення. Група “Турбота про воду”, яка долучилася у прямому ефірі з Києва, запропонувала використовувати особливості ландшафту та нашу спадщину. Таким чином нова система одразу стане частиною української ідентичності.

Відтворення та збереження української ідентичності відіграло важливу роль у багатьох презентаціях. Група “Впливай/(не)впливай” представила гру, яка змушує гравців розглянути ідентичність нової України з позиції людини і істоти.

Врахування особливостей природи також відіграло важливу роль, були представлені зображення відновлення природи на нині висохлих територіях. Це була відображено у презентації “Простір, що залишає після себе вода” про природне відновлення русел річок. Було представлено, що створення різних рівнів суші може сприяти появі різних типів нової рослинності, як це можна побачити в приливному парку “Кейлехейвен”.

Команда “Інноваційне управління дощовою водою” продемонструвала підхід транскалярності, що використовується у багатьох проектах, починаючи від невеликих зборів дощової води, які може зробити навіть домогосподарство, до великомасштабних регіональних втручань, коли дощові води використовуються для зрошення під час посухи. Це б вирішило нинішню нестачу чистої питної води та запропонувало рішення для сільськогосподарського майбутнього України.

Група “Система *Mind-Mapping*” зробила крок у майбутнє з цифровим дизайном, який відображає різні фактори конкретних проблем і планом його розвитку в майбутньому. Під час воркшопу ця модель була

протестована на проектах інших груп – перехресне запилення, яке є багатообіцяючим знаком для майбутнього “Панорама України”.

Відображення

Результати, представлені усіма групами не включали планів відновлення дамби. “Бути героєм — це суперечить інтуїції”, як сказав Флоріс Алкемаде під час вступної лекції. Зрештою, слухати – це протиінтуїтивно, мислити не зі своєї точки зору, а з точки зору іншого. Усі групи показали, що альтернативна система можлива і кожна група представила своє альтернативне рішення, беручи до уваги природу та ідентичність України.

Протягом тижня учасники створили атмосферу, у якій кожен міг зробити свій внесок. Учасник Тонгай Данго з Мозамбіку поділився своїм баченням: “В Африці ми називаємо цю атмосферу “Ubuntu”, це означає, що ми люди, бо ми ставимося людяно до інших”. У ці важкі часи надія залишається на людей.

X

Майбутнє

Цей воркшоп став початком довгострокового проекту “Панорама України”. Всі присутні і делегація з України побачили результати проекту і тепер можуть робити наступні кроки. UNUN разом з організацією VNG International організував онлайн-вебінари з місцевими муніципалітетами в Україні, щоб поділитися результатами воркшопу. Окрім цього, кілька українських ЗМІ опублікували інформацію про цей воркшоп. Всі здобутки воркшопу “Робота з водою” будуть також використані для подальшого розвитку проекту “Панорама України”.

Сьогодні у світі багато війн і дуже важливо поширювати як отримані знання. Протягом наступних кількох років буде проведено кілька подібних воркшопів, кожен з яких буде зосереджений і співпрацюватиме з спеціалістами з України, архітекторами, ландшафтними дизайнерами та урбаністами, використовуючи креативність як головний орієнтир співпраці. Отримані знання знайдуть свій шлях до “Панорама України”, а також для всіх тих країн, які перебувають у стані війни.